

"Hun forekom mig så henrivende, at jeg, der aldrig havde tænkt over forskellen mellem de to køn, jeg, der aldrig havde betragtet en kvinde med opmærksomhed, jeg som alverden fandt tilbageholdende og dydig, pludselig følte jeg mig fortæret af en glødende flamme. (...) Denne bedårende kvinde beherskede mig fuldstændig, optog så ganske mit hjerte, at der ikke i hele mit inderste væsen var plads for andre følelser end kærlighed og tillid."

Levstækket - Manon

Manon Lescaut – den skønne skøge fra Prévost' roman fra 1731 fascinerer den dag i dag. Hvorfor egentlig? Der er jo uendeligt langt fra 1700-tallets moral og samfundsforhold til i dag. Måske fordi det er en skøn blanding af dyder og laster, passion og moral; en tiltrækning af det farlige? Måske fordi der ofte er lang vej mellem teori og praksis og så virkelighedens verden – både dengang og nu? Vi har set på bogen som forlæg til *Manon* som opera og ballet.

af Pia Stilling (cand.mag.)

Manon er gennem tiden blevet skildret i både opera og ballet med udgangspunkt i sit litterære forlæg. Bogen fra 1731 er sidste del af den syv bind store roman *Memoires et Aventures d'un Homme de qualité qui s'est retiré du Monde* og er skrevet af Abbé Prévost og bygger på en ungdomsoplevelse. Bogen blev i sin samtid anset for så ovovet, at den blev forbudt i Frankrig, hvilket naturligvis resulterede i diverse piratkopier. Når der er tale om sex og umoral skal folk nok sørge for at komme til fadet. Det forøger bare populariteten.

Handlingen ultrakort

Historien foregår i Frankrig og Louisiana i starten af det 18. århundrede, hvor læseren følger des Grieux og hans elskerinde Manon Lescaut. Des Grieux er af god familie med en veluddannet far. Da des Grieux møder Manon, svigter og skuffer han sit bagland, løber væk med Manon og slår sig ned i Paris. Her nyder de unge elskende livet, mens des Grieux skraber penge sammen ved at låne penge fra sin trofaste ven Tiberge og ved at kaste sig ud i falskspil, så Manon ikke forlader ham til fordel for en rig mand. Hun kan ikke udstå at stå uden penge.

Manon forvises til Louisiana, hvor de to slår sig ned og fremstår som et ægtepar. Da des Grieux afslører over for guvernøren, at de ikke er gift, står dennes nevø på spring for at gifte sig med Manon. Des Grieux udfordrer ham til duel og tror at have slået ham ihjel, hvorefter han og Manon flygter ud i Louisianas sumpe, hvor Manon dør af udmattelse i des Grieuxs arme.

Lev stærkt – dø ung

Der må være noget i kernen af historien, der ikke forældes, når vi følger de to unge elskende på deres halsløse færd gennem deres liv, som for Manons vedkommende bliver ganske kort. I hendes tilfælde må klichéen – "lev stærkt – dø ung" være på sin plads. Hun lever fuldt ud og kommer ud på rutschetur, som de fleste af os nok gerne er foruden.

Forfatteren, André Prévost, anfører selv:

"Hr. des Grieux's Handlemåde vil for mange kunne tjene som afskrækkende Eksempel på Lidenskabernes Magt. Jeg har villet fremstille en ungdommelig Galning, der giver Afkald på Lykken for frivillig at styrte sig i et hav af Sorg og Elendighed, et Menneske med de mest straalende Fremtidsudsigter, og som desuagtet forsømmer at benytte sig af Skæbnens Gunst og Naturens Gaver og vælger et Liv i Fornedrelse og Landflygtighed. Han forudser til Punkt og Prikke de Ulykker, der true ham, men gør sig ingen Ulejlighed for at undgaa dem, han føler sig ganske vist trykket af dem og lider under dem, men griber desuagtet ikke den Vennehaand, der stadig rækkes ham, og som kunne bringe ham over alle Skær. Min Fortælling handler, kort sagt, om en dobbeltsidig karakter, en Blanding af Dyder og Laster, en evindelig Modsætning mellem gode Forsætter og slette Handlinger. Fornuftige Folk skulle dog ikke rynke på Næsen og holde et saadant Opus for ørkesløst; thi foruden en underholdende Lektüre vil man i dette Arbejde finde en Mængde Begivenheder, der næsten

udelukkende ere nedskrevne med moralske Formaal for Øje, og efter min Mening viser man Læseverdenen en sand Velgæring ved saaledes at blande det nyttige med det behagelige.

Enhver, der beskæftiger sin Tanke med Pligtlærens Forskrifter, maa nødvendigvis med Overraskelse lægge Mærke til, at man gennemgaaende ærer dem i Teorien, men tilsidesætter dem i Praksis, og man fristes uvilkaarlig til at spørge, hvorledes det dog hænger sammen med denne tilsyneladende Modsigelse, og hvor det vel kan være, at vi Mennesker fuldt ud formaa at skatte en Række ophøjede Grundsætninger, som vi kun tage saare ringe Gensyn til i det daglige Liv."

Hvor er det dog sandt. De fleste af os ved godt, hvad vi skal gøre, når livet giver os et valg. Men især i kærlighed og lidenskab tilsidesætter vi fornuften. Omgivelserne sukker og råber, men intet er der at stille op med det menneske, der er grebet af forelskelsens galskab. De ved selv bedst, og når det går galt, forstår de ikke, at omgivelserne ikke har advaret dem. De har ingen erindring om, at det gjorde de! Det er et universelt og tidløst fænomen. Der er ikke noget at stille op mod forelskelse, og når der ydermere er tale om to purunge mennesker, kan fornuftsvæsenere godt give op.

Des Grieux har både en far, brødre og en ældre ven Tiberge. De vil ham alle, hvad de mener, er det bedste. Hans far er endog så forstående, at han ser, at hans søn måske ikke er egnet til klostrets liv og foreslår, at han kan gifte sig – dog ikke med Manon.

Karakteren Manon

Manon derimod har ikke noget bagland, der gavner hende. Hendes forældre har uden held forsøgt at få hende indlemmet i et kloster, og derudover har hun en bror Lescaut. Han har en noget tvivlsom karakter og får i flere omgange sin overjordisk smukke søster afsat til gamle rige mænd, der kan forsøde tilværelsen økonomisk for både hende selv, broderen og i sidste ende også for des Grieux. De er fattige og bruger de våben, de nu har, for at leve et liv i luksus. Selv om man som læser forsøger at se nuancerne i både Manons og hendes brors handlinger, er

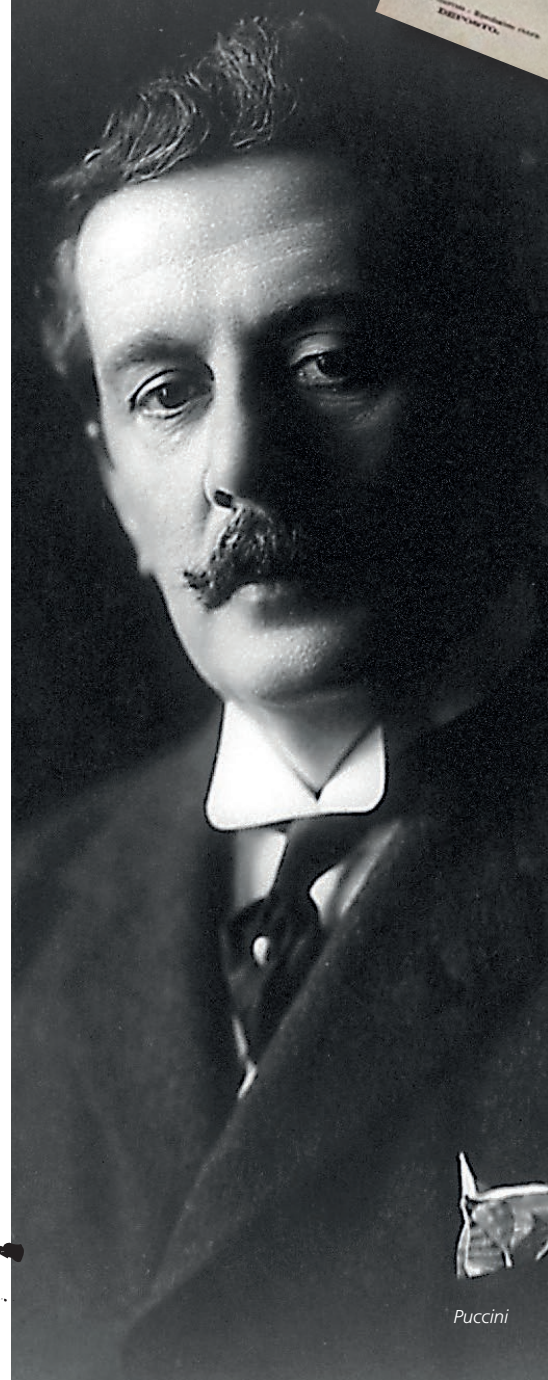
det lidt svært at sympatisere med rufferi, snyd og mord.

Manon er ikke til at blive klog på. Hun virker langt hen ad vejen spejlblank, når hun nærmest uden varsel forlader des Grieux, fordi hendes bror har arrangeret en vej til rigdom, uanset at der er modydelse, hun måske ikke har lyst til. Imidlertid kan forklaringen på hendes natur vel findes i hendes skræk for fattigdom. Ligeledes har hun ganske åbenbart ikke haft rollemønstre, der har haft styrke til at indgyde hende en moralsk habitus, der ville have holdt hende lidt inde på den smalle sti. Manon har derudover meget tidligt i sit liv fået smag for fornøjelser, som det diplomatisk anføres. Hendes forældre har derfor også forsøgt at sende hende i kloster. Hvis des Grieux ikke havde bortført hende til Paris, ville både hun og han have været sparet for meget, men vi andre ville have været en handlingsmættet historie fattigere.

1700-tals tidsbillede

Dertil kommer, at historien foregår i 1700-tallet, hvor de sociale skel var anderledes til at tage og føle på, end de er i dag. Med et moderne kig på historien om Manon og des Grieux giver historien således om noget et tidsbillede. Historien fortælles i tilbageblik af Des Grieux, og han/Prévost er hurtig til dybest set at placere al skyld og skam hos Manon, der optræder som en ryggesløs skøge, som kan fordreje hovedet på mænd – og gør det til egen fordel, når hun kan se sit snit.

Des Grieux er selvfølgelig klar over, at han er galt på den. Han tillægger sig en livsstil, som han ikke har råd til for at please sin Manon. Det er ikke for sjov som 20-årig at forgælde sig i en grad, så Luksusfældens eksperter ville mere end rynke på næsen. De ville have meldt sig ud af legen, når mord og falskspil var metoden til at skaffe sig penge nok for at holde den smukke kvinde fri af gamle rige mænd, og de ville have ladet ham og dem sejle i egen sø. Han undskylder på den ene side ikke sin egen opførsel, men på den anden side er han hjælpeløs, efter han er indfanget i Manons net.

Chevalier des Grieux' og Manons kostume til anden akt designet af Adolf Hohenstein til urpremierer

“Jeg var bytte for den art følelser, som ikke lader sig beskrive, da den er så ganske enestående, så ejendommelig, at et andet menneske slet ikke ville kunne forstå den. Men forstår man sig selv? Hvad man føler, er noget ubestemmeligt nyt, noget, der unddrager sig enhver sammenligning med, hvad man tidligere kan have følt. Og desværre, skønt jeg led utroligt, skønt jeg var rasende skinsyn og skamfuld, så var min kærlighed stærkere end alt andet.”

2000-tals tidsbillede

I 2014 kan vi ikke uden videre købe præmissen om de to uansvarlige og ungdommelige personer. Kvinder i den vesteuropæiske verden i dag har væsentligt lettere ved at klare sig, og hvis de ikke kan, er udvejen sjældent at læne sig op ad en rig mand. Der er et uddannelses- og socialsystem, der kan træde til.

Imidlertid skal man fx nok ikke længere end til fattige østeuropæiske lande eller Sovjet for også i dag at kunne møde social ulighed, der kunne begrunde bedrag og prostitution i udstrakt og usympatisk grad. I Rusland lader de stenrige oligarker sig ikke nøje, når de udvælger sig en kæreste, og her kan en smuk fattig pige stige op socialt. Man kan gætte på, at alle disse forhold ikke udelukkende er baseret på kærlighed. Også udlændinge fra Vesten kan få fordrejet hovedet af smukke piger. I april 2014 udkom engelske A.D. Millers roman *Vintergæk* på dansk. I denne bliver den lidt lurvede advokat Nick Platt godt og grundigt narret af den smukke russiske Masja. Her er kærligheden også blind og fuldstændig uden fornuft, så en moderne Manon historie er naturligvis på ingen måde udelukket.

Manon i opera og ballet

Det er de store følelser, der er på spil i historien om Manon. Hele registeret fra had til glødende lidenskab er repræsenteret. Vi skal som publikum føle med karakterne eller i hvert fald forstå, hvad der er på spil hos dem. Det er både ballet og opera gode til. I både opera og ballet er musikken vigtig. Den anslår en stemning, så vi ved, hvor dramaet er ved at føre os hen. I opera fortrylles publikum af rækkevidden af sangernes stemmer og deres evne til at agere historien ud.

I ballet er man ret sikker på, at de unge elskende rent faktisk er både unge og som regel sprøde på den rigtig gode måde. Kroppen er i centrum, og krop og bevægelse spiller en altoverskyggende rolle. Hvis danserne har god koreografi og en empatisk iscenesætter, kan den ordløse kunstart i den grad røre sit publikum. Om man foretrækker historien fortalt af operasangere eller danset af balletdansere, må i sidste ende være et spørgsmål om smag.

Manon som opera

Melodramaet om antiheltinden Manon har givet stof til adskillige operaer igennem tiden.

Således har franske Daniel Auber i 1856 skrevet en opera, i 1884 var det hans landsmand Ju-

les Massenet og i 1893 bød italienske Giacomo Puccini ind. I vor tid har tyske Hans Werner Henze (1926 til 2012) skrevet *Lyrisches Drama*, og listen er sikkert ikke udtømmende.

Manon som ballet

Også som ballet har Manon Lescaut inspireret flere gange. Allerede i 1830 bidrog den franske koreograf Jean-Louis Aumer med balletten *Manon Lescaut* til Pariseroperaen og i 1846 gav Giovanni Casati sit balletbud på La Scala i Milano.

Manon. Den Kgl. Ballet (sæson 2013-2014). Alexandra Lo Sardo som Manon og Alban Lendorf som Des Grieux. Foto: Costin Radu

Kenneth MacMillans ballet fra 1974

I nyere tid skabte engelske Kenneth MacMillan sin ballet *Manon* i 1974. Det blev til musik af Jules Massenet, men ikke fra hans opera om *Manon*, men uddrag fra andre værker.

Det lå MacMillan på sinde at følge Prévosts forlæg og uden omsvøb at skildre den barske historie om kampen og stræben efter luksus på bekostning af ægte kærlighed.

Ballettens æstetik er velegnet til at vise store følelser. Balletdansere er dybest set over en kam unge smukke mennesker, der passer glimrende i roller som elskende, vi kan føle med.

Manon med Den Kgl. Ballet

På Det Kongelige Teater i København har balletten været danset i flere omgange siden 2003 med skiftende dansere i de krævende hovedpartier som *Des Grieux* og *Manon*. I sæson 2013/2014 dansede Alban Lendorf og Alexandro Lo Sardo på første holdet. Sidstnævnte blev endda Reumert nomineret for partiet. Der skete noget ualmindeligt magisk mellem de to. Alban Lendorf har overskud til både at danse og agere, så man føler med ham i hans skinsyge og kærlighed til *Manon*. Hun er yndig og florlet og er i den grad på gennem hele forestillingen. De passer i den grad sammen de to, og i den afsluttende *pas de deux*, hvor *Manon* er afkræftet og syg og slynges rundt i luften, som om hun er en sandsæk, er magien fuldendt.

Benjamin Buza dansede *Manons* tøperagtige bedrager af en bror. Han er både flot og farlig,

og Holly Jean Dorger var ham en på én gang æggende og underdanig *maîtresse*. I det hele taget er der dejlig meget dans til mange dansere i forestillingen.

På andet holdet dansede Ulrik Birkkjær *Des Grieux* og J'aimé Crandall *Manon*. De var et mere køligt par, men veldansende og isnende. *Lescaut* blev danset af Jonathan Chmelensky og hans elskerinde af Caroline Baldwin.

Mia Stensgaard har lavet scenografi og kostumer. De spænder lige fra lidt punkagtige tylstingester til de letlevende damer på bordellerne til snavsede grålige skørter til de prostituerede, der udvises til USA.

Det er en ballet, hvor historien, følelserne, dansen og ikke mindst musikken smelter sammen til en helhed, og hvor vi holder vejret, til *Manon* har draget sit sidste suk.

Manon. Den Kgl. Ballet (sæson 2013-2014). Dansere: J'aimé Crandall som *Manon* og Ulrik Birkkjær som *Des Grieux*. Foto: Costin Radu